

MİRAS VE HAFIZA: KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA SÖZLÜ TARİHİN ROLÜ

HERITAGE AND MEMORY: THE ROLE OF ORAL HISTORY IN THE PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE

Samet ÇEVİK*

ÖZ: Sözlü tarih araştırmaları; saklı kalmış, unutulmuş, kaybolmaya yüz tutmuş veya yok olma tehdidi altındaki kültürel miras değerlerinin ortaya çıkarılmasına imkân vermekte ve böylece bu kültürel miras değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir araç işlevi görebilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacını sözlü tarih yönteminin kültürel mirasın hangi alanlarında kullanıldığını tespit etmek oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışmada bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve son on beş yılda sözlü tarih yöntemiyle yürütülmüş olan 129 bilimsel çalışma içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi sonucunda sözlü tarih araştırmalarının dokuz farklı kültürel miras kategorisinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. En çok çalışmanın gerçekleştirildiği ilk üç kategori, "Toplumsal yapı/yaşam tarzları/gelenek-görenek, örf ve adetler", "Kurum tarihi" ve "Kültürel ve tarihi mekânlar/alanlar/yapılar" olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde, sözlü tarih yöntemiyle elde edilen verilerin kültürel mirasın korunmasına nasıl katkı sağlayacağı ile ilgili olarak kültürel mirasa dair farkındalık oluşturmanın ve bu mirası korumanın araçlarından biri olan turizm alanı özelinde bir değerlendirme sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Miras, Kültürel Miras, Kültürel Mirasın Korunması, Sözlü Tarih, Turizm

ABSTRACT: Oral history research facilitates uncovering cultural heritage values that are hidden, forgotten, at risk of fading, or threatened with extinction, thus serving as a vital tool in transmitting these values to future generations. In this context, the study aims to identify the areas in which the oral history method is utilized in the preservation of cultural heritage. To achieve this, a literature review was conducted, and 129 scientific studies conducted using the oral history method over the past fifteen years were analyzed through content analysis. The content analysis revealed that oral history research has been conducted in nine cultural heritage categories. The top three categories with the highest number of studies were identified as "Social structure/lifestyles/traditions and customs," "Institutional history," and "Cultural and historical sites/areas/structures." In the discussion and conclusion section, an evaluation is presented on how the data obtained through the oral history method can contribute to the preservation of cultural heritage, with a particular focus on tourism as a tool for raising awareness and protecting this heritage.

Keywords: Heritage, Cultural Heritage, Preservation of Cultural Heritage, Oral History, Tourism

* Doç. Dr.- Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu/Balıkesir-scevik@bandirma.edu.tr (Orcid: 0000-0003-0859-6673)

Giriş

Kültür, bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür; bu bütün, toplumdaki bilgi, ilgi, alışkanlıklar, değer yargıları, görüşler, zihniyet ve her türlü davranış biçimini kapsamaktadır. Ayrıca, toplumun üyelerinin büyük kısmı tarafından paylaşılan ve onu diğer toplumlardan ayıran özel bir yaşam tarzını şekillendirmektedir (Turhan, 1972: 56). Günümüz kültürü, geçmiş nesillerin emek ve deneyimlerinin bir sonucu olup halen yaşayan insanların tecrübelerine göre değişip zenginleşmeye devam etmektedir (Dönmezer, 1978: 114). Bir nesilden diğer nesle aktarılan ve toplumun kültürel geleneğinin parçası olan bu olgu, kültürel miras olarak adlandırılmaktadır (Nuryanti, 1996: 249). Kültürel miras kısaca geçmiş toplumlardan kalan, günümüzde sürdürülen ve gelecek kuşaklara bırakılan somut eserler ile somut olmayan değerleri kapsamaktadır.

İnsanlar veya toplumlar, sahip oldukları değerlerden geleceğe aktarmak istediklerini bir miras olarak kabul eder ve bunları, zaman ve mekâna bağlı olarak değişen bir değerlendirme sistemi aracılığıyla filtrelemektedir. Bu süreçle benimsenen değerler, kültür olarak topluma kazandırılmakta ve nesiller boyunca aktarılmaktadır (Diker ve Deniz, 2017: 8). Kültürel mirasın değeri, miras alınan şeyin kendi içsel özelliklerinden ziyade insanların ona yüklediği anlamlarla ilgilidir. Kültürel mirasın toplumlar için en önemli yönü, geçmişleriyle olan bağlarının bu miras unsurları aracılığıyla somut hale gelmesidir (Aksoy ve Enlil, 2012: 8). Kültürel mirasın, sadece sahip olduğu bu değerler nedeniyle değil aynı zamanda yeni nesiller için yeni öğrenme ve gelişim fırsatları sunduğu ve insanlara geçmişlerine dair güzel duygular yaşattığı için de korunması ve yaşatılması gerekmektedir (Gümüşçü, 2018: 108). Bu noktada sözlü tarih yöntemi, kültürel miras unsurlarının ortaya çıkarılması ve koruma altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir araç işlevi görebilmektedir.

Sözlü tarih, kısaca sıradan insanın tarihi olarak yorumlanabilir (Kızmaz, 2013: 5). Sözlü tarih, kayıtlı görüşmeler aracılığıyla tarihsel öneme sahip anıları ve kişisel yorumları toplama bir başka deyişle hafızadan, malzemedan toplama işidir (Ritchie, 2003: 19). Sözlü tarihin insanlar etrafında kurulu bir tarih türü olduğunu belirten Thompson (1999: 18), sözlü tarihin toplumsal sınıflar ve nesiller arasındaki bağlantıyı ve anlayışı geliştirdiğine ve ortak anlamlar yoluyla başka insanlara, mekânlara ya da zamana ilişkin bir aidiyet duygusu kazandırabileceğine vurgu yaparak tarihin toplumsal anlamını kökten dönüştürmek için bir araç olabileceğini işaret etmiştir.

Sözlü tarih araştırmaları; gizli kalmış, unutulmuş, kaybolmuş ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan kültürel değerlerin gün yüzüne çıkarılmasına olanak tanımaktadır. Bu sayede, geçmiş nesillerden miras kalan kültürel zenginliklerin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanabilir.

Sözlü tarih burada sadece bir araçtır ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılmasını ve kayıt altına alınmasını sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacını, sözlü tarihin kültürel mirasın hangi alanlarında kullanıldığını değerlendirmek oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışmada bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve araştırma yöntemi olarak sözlü tarihi yöntemini seçen akademik çalışmalar üzerinden sözlü tarihin gerçekleştirildiği kültürel miras alanları belirlenmiştir. Sözlü tarih yöntemi ile ortaya çıkarılan ve kayıt altına alınan kültürel miras öğelerinin korunmasına yönelik değerlendirme ve öneriler ise çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde sunulmuştur.

Kültürel Miras

Kültürel miras, belirli bir yaşam görüşünü temsil eden ve bu görüşün tarihine ve geçerliliğine tanıklık eden insan hayatının tezahürlerinden meydana gelmektedir (Protte ve O'Keefe, 1992: 307). Geçmişten günümüze aktarılmış olan tarihi, sanatsal, bilimsel, estetik, antropolojik ve etnolojik bakış açılarından evrensel değer taşıyan, oluşumu insan emeğine ya da üzerinde insan yaratıcılığının etkisi bulunan doğal etkenlere dayanan ve taşınabilir ya da taşınmaz somut varlıklar ile halkın tamamına mal olmuş sanatlar ve insanların gündelik hayatını, yaşam tarzını, inanışlarını etkileyen örf, adet, gelenek, görenek ve alışkanlıklardan oluşan somut olmayan değerler; kültürel mirasın kapsamını oluşturmaktadır (Diker ve Deniz, 2017: 10). Daha kısa ifade etmek gerekirse kültürel miras, *“daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş, ulusal ve evrensel öneme sahip olduğuna inanılan tüm maddi unsurlar ile soyut değerlerdir”* şeklinde tanımlanabilir (Gümüşçü, 2018: 108).

UNESCO'nun 1972 tarihli Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde kültürel miras kapsamına anıtlar (mimari eserler, anıtsal heykel ve resim çalışmaları, arkeolojik nitelikteki unsurlar veya yapılar, kitabeler, mağara yerleşimleri ve tarih, sanat veya bilim açısından evrensel değere sahip olan özelliklerin birleşimleri), bina grupları (mimari yapıları, homojenlikleri veya manzaradaki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından evrensel değere sahip ayrı veya bağlantılı bina grupları) ve alanlar (insan eserleri veya doğa ve insanın birleşik eserleri ve arkeolojik alanlar dâhil olmak üzere tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan evrensel değere sahip alanlar) alınmıştır (URL-1). Bu sözleşme, hiçbir ülke veya bölge ayrımı yapmaksızın insanlığın bugüne kadar yaratmış olduğu uygarlıkların birer göstergesi olan tarihsel yapıların, sit alanlarının ve doğal zenginliklerin korunması amaçlanarak hazırlanmıştır (Oğuz, 2009: 10). Bu sözleşmede insan eliyle inşa edilmiş alanların yanı sıra doğanın ve doğa ile insanın birlikte yarattığı eserler de kapsama alınmıştır (Aksoy ve Enlil, 2012: 5). Doğal miras olarak tanımlanan bu miras türünde doğal özellikler (estetik veya bilimsel açıdan evrensel değere sahip fiziksel ve biyolojik oluşumlar veya bu tür oluşumların grupları), jeolojik ve fizyografik oluşumlar (bilim veya koruma açısından evrensel değere sahip, tehdit altındaki hayvan ve bitki türlerinin yaşam alanını oluşturan, kesin olarak belirlenmiş alanlar) ve

doğal alanlar (bilim, koruma veya doğal güzellik açısından evrensel değere sahip doğal alanlar veya kesin olarak belirlenmiş doğal bölgeler) yer almaktadır (URL-1).

Somut kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili ikinci önemli UNESCO sözleşmesi, 2 Kasım 2001 tarihinde kabul edilen Sualtı Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'dir. Temel amacı, su altındaki kültürel mirasın korunması ve insanlığın ortak yararına sunulması olan bu sözleşme; su altındaki tarihi, kültürel ve arkeolojik objeler, sit alanları, yapılar ve batıklar gibi somut kültür varlıklarının korunmasını hedeflemektedir (Oğuz, 2009: 11).

Bir diğer UNESCO sözleşmesi 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'dir. Somut olmayan kültürel miras, geleneksel kültürün bir parçası olarak belirli bir bölgede uygulanan ya da sergilenen ve teknolojik boyutu oldukça az olan kültür ürünü olarak tanımlanmaktadır (McKercher ve du Cros, 2002: 83). Somut olmayan kültürel miras terimi, somut kültürel miras çalışmalarının doğal bir sonucu olarak UNESCO'nun kültür varlıklarının korunması için yürüttüğü programlar sırasında doğmuştur (Oğuz, 2009: 53). Oğuz'a (2013: 10) göre bu terimin kullanımı, UNESCO'nun "obje" odaklı kültürel miras tanımları ve koruma yaklaşımlarının içinden ve "tepkisel" olarak doğmuştur. Çünkü UNESCO bu sözleşmeye kadar, 1972 tarihli Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde de açıkça görüldüğü gibi, sadece somut kültür ürünlerine odaklanmıştır. Bu sözleşmede tanımlanan ve öğelerinin belirlendiği somut olmayan kültürel miras terimi daha çok folklor teriminin kapsamıyla örtüşüyor olmakla birlikte folklorla nazaran daha fazla miras unsurunu tanımlamakta ve barındırmaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, bir toplumun kültürel kimliğinin parçası olarak kabul edilen ve kuşaklar boyunca aktarılıp günümüze ulaşan somut olmayan kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması için yol, yöntem ve imkânlar sunmaktadır. Bu uluslararası kılavuz niteliğindeki belge, somut olmayan kültürel mirasın korunmasını temel bir ilke olarak benimsemektedir. Sözleşme, bu mirasın insanları birbirine yaklaştıran ve kültürel etkileşim ve anlayışı güçlendiren paha biçilmez rolüne dikkat çekerek hazırlanmıştır (Arioğlu ve Aydoğdu Atasoy, 2015: 114). Sözleşmeye göre somut olmayan kültürel miras terimi "*toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar*" anlamında kullanılmaktadır. Somut olmayan kültürel miras; a) somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; b) gösteri sanatları; c) toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; d) doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; e) el sanatları geleneği alanlarında ortaya çıkmaktadır (URL-2: 2).

Görüldüğü gibi kültürel miras tanımının kapsamı zaman içinde genişlemiş ve zenginleşmiştir. Anıt eserler üzerine odaklanan bir koruma ve tanım anlayışından, çok daha kapsayıcı ve insana ait tüm kültürel değerleri içeren bir kültürel miras anlayışına ulaşılmıştır (Ünsal ve Pulhan, 2013: 34). Kültürel mirasın tanımlanmasında anıtsal eserlerden insanlara, nesnelere işlevlere ve korumadan sürdürülebilir kullanıma doğru kayan eğilimler, yaşayan mirasın bir kaynak ve hammadde olarak nasıl değerlendirileceğini de doğrudan etkilemektedir (Gülüm, 2021: 473). Günümüzde başta sosyal ve beşeri bilimler olmak üzere birçok farklı disiplinde çok sayıda araştırmaya konu olarak ortaya çıkarılan kültürel miras, bilimsel çalışmalar ile pek çok sektör ve alanda kullanılmakta (Gümüşçü, 2018: 110), böylelikle hem ekonomiye kazandırılmakta hem de bu miras değerlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlanmaktadır. Kültürel mirasın ortaya çıkarılması amacıyla yürütülen araştırmaların kullandığı yöntemlerden biri de sözlü tarih yöntemidir.

Sözlü Tarih

Sözlü tarih, anlatıcının birinci elden bilgiyle konuşabileceği anıların kayda alınmasıdır. Önceden planlanmış görüşmeler aracılığıyla bilgiler, sözlü tarih görüşmecileri tarafından soru-cevap şeklinde kaydedilmektedir. Görüşmecinin konu hakkında belli bir bilgiye sahip olması ve anlatıcıyı konuşturabilmek için önemli sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir (Baum, 1995: 1). Belli bir döneme ait kişisel tanıklık ve/veya yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarılıp değerlendirilmesi yoluyla sözlü tarih, toplumların tarihlerinin inşasına katkıda bulunan bir araştırma yöntemidir (Danacıoğlu, 2001: 133).

Sözlü tarih, kaynak olarak kişisel anıların üzerine kuruludur ve bu kaynakları temel alarak tarihçilerin dayandıkları belgeleri tamamlayıcı bir rol oynayarak alternatif bir tarih oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Caunce, 2011: 8). Sözlü tarih aracılığıyla görünenin ötesindeki görünmeyene ulaşılması, olayın gerçek özünün ve doğasının aydınlatılması, yazılı kaynaklardaki eksikliklerin giderilmesi ya da hataların tespit edilmesi mümkün hale gelebilir (Tokmak, 2016: 88).

Sözlü tarih özü itibarıyla yayımlanmış otobiyografilere benzer ancak çok daha geniş kapsamlıdır. Yayımlanmış otobiyografilerin büyük çoğunluğu sınırlı bir siyasi, toplumsal ya da entelektüel lider grubunu anlatırken sözlü tarih sıradan insanın anılarına odaklanmakta ve yapılan görüşmeler belki de başka türlü bulunması mümkün olmayan yazılı belgeleri ya da fotoğrafları gün yüzüne çıkarabilmektedir (Thompson, 1999: 4). Çünkü sözlü tarihin temel prensiplerinden biri de tarih geçme şansı bulunmayan geçmişi var etme çabasıdır ve kayda geçememiş yaşanmışlıklar onları önemsiz kılmaz (Tokmak, 2016). Aslında sözlü tarih, aksi takdirde sesi duyulmayacak bireyleri ve toplulukları tarihin öznesi ve konusu yapma gayretiyle, tarihin toplumsal amacına bağlanmaktadır (Salman Yıkılmış, 2016).

Sözlü tarih, hem sözlü malzeme sağlayana hem de araştırmacıya bir şeyler veren, hem bilgi toplayandan hem de konuştuğu insanlardan bir şeyler talep eden iki yönlü bir süreçtir. Bilgi toplayanın çok önemli bir rolü vardır, çünkü sözlü tarihi diğer çalışma yöntemlerinden ayıran şey bilgi toplama işidir. Sözlü tarihte bilgi toplayan kişi birincil kaynaklarını oluşturmada aktif bir role sahiptir ve neyin kaydedileceği konusuna bilgi sağlayan ile birlikte karar vermektedir (Caunce, 2011). Sözlü tarihi diğer tarih araştırma yöntemlerinden farklı kılan bu özellik, onu antropoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerle yakınlaştırmakta ve sözlü tarihi disiplinler arası bir yöntem haline dönüştürmektedir (Salman Yıkılmış, 2016).

Sözlü tarih yöntemi ile sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların sayısında giderek artış gözlemlenmektedir. Adiloğlu (2021) çalışmasında sosyal bilimler alanındaki yayınlarda sözlü tarih kullanımını araştırmış ve yayınların büyük bir bölümünün sosyoloji disiplini altında kurum tarihi, gelenek-görenekler, mekân, biyografi ve iş kolları gibi alanlara yönelik olduğunu belirtmiştir. Çalışmada bir diğer önemli alan olarak da eğitim bilimleri belirmiş ve bu alandaki yayınların büyük bir çoğunluğunun sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözlü tarih ile ilgili daha az çalışılan konular ise mimarlık, tarih, arkeoloji, iletişim/medya/sinema ve sözlü tarihin metodoloji boyutudur. Dursun ve Aydın (2021) da sosyal bilimlerde sözlü tarih yöntemini ele aldıkları çalışmalarında sözlü tarihin metodolojik boyutunu kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Yazarlar çalışmalarında sözlü tarih yöntemi uygulanırken araştırmacıların dikkat etmesi gereken bazı önemli noktalardan bahsetmiştir. Buna göre sözlü tarih araştırmacılarının kendi varsayımları ve önyargıları doğrultusunda anlatıcılara müdahale etmemesi, nesnel olması, anlatıcının veya ortamın değişkenlerine göre farklı iletişim becerilerini kullanabilmesi, görüşmelerden önce detaylı bir literatür araştırması yapması, anlatıcıları doğru kişilerden seçmeye dikkat etmesi ve farklı anlatıcılardan toplanan verileri karşılaştırması gibi hususlar sözlü tarih araştırmalarında önem taşımaktadır.

Metodoloji

Çalışmanın amacı, sözlü tarih yönteminin kültürel mirasın hangi alanlarında kullanıldığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel bir yöntem olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında Ocak-Haziran 2024 döneminde ilk olarak YÖK Akademik üzerinden “sözlü tarih” anahtar kelimesi ile 2009-2023 yılları arasındaki 15 yıllık süreçte yayınlanmış makaleler, tezler ve bildiri taranmıştır. Bu aşamada YÖK Akademik Sosyal ve Beşeri Bilimler alanında 51 makale, 65 tez ve 96 bildiriye ulaşılmıştır. Ardından Google Scholar üzerinden de ek bir tarama yapılmış ve bu taramadan da 51 makale, 3 tez ve 26 bildiriye ulaşılmıştır.

Sonraki aşamada, ulaşılan 102 makale, 68 tez ve 122 bildiri içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Neuman (2014: 377-378) içerik analizi

sürecini altı aşamada özetlemiştir: Araştırma sorusunun belirlenmesi, analiz birimlerine karar verilmesi, bir örnekleme planının oluşturulması, kodlama kategorileri ve bir kayıt tablosunun oluşturulması, kodlama ve kodlayıcılar arası güvenilirliğin kontrol edilmesi ve son olarak verilerin analizi. Buna göre araştırma sorusunun ve analiz birimlerinin belirlenmesinin ardından hangi çalışmaların çalışma kapsamına dâhil edileceği hususunda bazı kriterler göz önüne alınmıştır. Öncelikli koşul olarak çalışmanın kültürel mirasın konusuna giren bir alanda gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Bir diğer kriter ise çalışmada bir alan araştırmasının gerçekleştirilmiş olması ve bu çalışmada sözlü tarih yönteminin kullanılmış olmasıdır. Bu kapsamda kavramsal çalışmalar ya da sözlü tarihin metodolojik boyutunu ele alan araştırmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Bir diğer kriter de çalışma kapsamına alınacak olan bildirimlerle ilgili olarak belirlenmiştir. Bildirinin tam metin bildiri özelliği taşıması ve bildiri tam metin kitabının erişilebilir olması gerekmektedir. Bu kapsamda özet bildirimler ve bildiri tam metin kitabına ulaşılamayan bildirimler çalışma kapsamına alınmamıştır. Sonradan makale olarak da yayınlanmış olan tam metin bildirimlerin ise makale versiyonları çalışma kapsamına alınmıştır. Belirlenen kriterlere göre 292 çalışma gözden geçirilmiş ve çalışma kapsamına 65 makale, 21 tez ve 43 bildiri olmak üzere toplamda 129 çalışma alınmıştır.

Bir sonraki aşamada 129 çalışma ikinci kez ve daha ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu aşamada çalışmaların her birinin kültürel mirasın hangi alanında araştırma yürüttüğü belirlenmiş ve buna göre çalışmada kullanılacak olan kategoriler oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucunda sözlü tarih yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmaların dâhil olduğu 9 kültürel miras kategorisi belirlenmiştir. Kategorilerle ilgili olarak turizm ve kültürel miras alanlarında araştırmalar yürüten iki akademisyenin de görüşlerine başvurulmuştur. Bu kategoriler Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Kültürel miras kategorileri

Bulgular

İçerik analizi sonucunda belirlenen kültürel miras kategorilerinde gerçekleştirilen çalışma sayıları Tablo 1’de gösterilmektedir. Çalışmaların dâhil olduğu kategorilerin belirlenmesinde çalışmanın ana odak olarak belirlediği alan esas alınmış olmakla birlikte bazı çalışmalar birden fazla kategori altında değerlendirilmiştir. Örneğin sinema mekânları ile ilgili yürütülen çalışmalarda bir kültürel ve tarihi mekân olarak sinema salonu odak noktası olarak belirlenmişse de bu mekân bağlamında o dönemin toplumsal yaşamı, gündelik hayat deneyimleri ve alışkanlıkları gibi konular da araştırılmıştır. Dolayısıyla bu özelliği olan çalışmalar birden fazla kategori altında değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Kültürel Miras Kategorilerinde Yürütülen Çalışma Sayıları

Kategori No	Kategori Adı	Çalışma Sayısı
1.	Toplumsal yapı/yaşam tarzları/gelenek-görenek, örf ve adetler	55
2.	Kurum tarihi	35
3.	Kültürel ve tarihi mekânlar/alanlar/yapılar	30
4.	Halk oyunları/halk türküleri, ağıtlar, destanlar/müzik kültürü	10
5.	Geleneksel mimari	8
6.	Geleneksel yemekler	7
7.	Geleneksel meslekler	7
8.	Geleneksel el sanatları	2
9.	Çocuk oyunları	1

Tablo 1 incelendiğinde en çok çalışma gerçekleştirilen kültürel miras kategorisinin 55 çalışma ile “Toplumsal yapı/yaşam tarzları/gelenek-görenek, örf ve adetler” olduğu görülmektedir. Bunu 35 çalışma ile “Kurum tarihi” kategorisi takip etmektedir. Somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras ayırımına göre bir değerlendirme yapmak gerekirse somut kültürel miras kategorilerinde (2-3-5) toplamda 73 çalışma gerçekleştirilmiştir. Somut olmayan kültürel miras kategorilerinde ise (1-4-6-7-8-9) toplamda 82 çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir.

Toplumsal yapı/yaşam tarzları/gelenek-görenek, örf ve adetler kategorisi, sözlü tarih yöntemiyle en çok çalışma yürütülen kategori olarak belirmiştir. Bu kategoride 55 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Günlük yaşam pratikleri ve alışkanlıklar (Coşkun, 2019; Demir vd., 2021; Geylani, 2012; Kara, 2016), toplumsal yapıdaki demografik, sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler (Eken Güney vd., 2023; Güler, 2012; Özel, 2014; Toker ve Kaya, 2023), çeşitli mekânlara atfedilen anlamlar ve mekân deneyimleri (Durna, 2022; Ünlü, 2017), düğün gelenekleri (Demir, 2013; Şentürk, 2019), bayramlar (Cabul, 2019), inanışlar (Atlı, 2013; Kumru, 2009) ve ritüeller (Bulut, 2017) gibi daha çok somut olmayan kültürel miras alanına giren birçok farklı konunun bu çalışmalarda sözlü tarih yöntemiyle araştırıldığı görülmüştür.

Kurum tarihi kategorisi en çok çalışma yürütülen ikinci kategori olarak belirmiştir. Bu çalışmalarda çok geniş bir yelpazede farklı sektörlerde uzun yıllar faaliyet göstermiş olan ya da alanında öncü olan kurumların tarihleri sözlü tarih aracılığıyla kayda geçirilmiştir. Otel (Evren ve Çakır, 2014; Turan vd., 2016; Türktarhan ve Özel, 2014; Yetgin ve Yılmaz, 2015), restoran (Aksöz vd., 2014; Çiçek ve Zencir, 2014; Demirtaş vd., 2021; Zencir vd., 2014), pansiyon (Ekenyazıcı Güney ve Tulum, 2021), seyahat acentaları (Turan ve Kaya, 2014) ve otobüs işletmeleri (Metin ve Tören, 2014) gibi turizm işletmeleri bu kategoride en çok kurum tarihi araştırması gerçekleştirilen işletmelerdir. Bunun dışında yükseköğretim kurumları (Çakır, 2014; Doğan, 2014; Evren, 2014; Geyik, 2014; Pazarcık, 2016) ve Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayi A.Ş. [TÜLOMSAŞ] (Topgül, 2017), Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu [TURING] (Tören, 2014), Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı [TUGEV] (Çiçek vd., 2014) gibi kuruluşların kurum tarihlerinin de sözlü tarih aracılığıyla ortaya çıkarıldığı görülmüştür.

Kültürel ve tarihi mekânlar/alanlar/yapılar kategorisinde 30 çalışma gerçekleştirilmiştir. Bir somut kültürel miras kategorisi olan bu kategoride sinema salonları, şehitlikler, kentsel mekânlar ve tarihi yapılar gibi unsurlar araştırma konusu olarak seçilmiştir. Bazı çalışmalarda sadece tek bir mekân üzerine sözlü tarih çalışması gerçekleştirilirken bazı çalışmalarda bir mahalle, semt, ilçe ya da şehrin çeşitli bellek mekânları üzerinden sözlü tarih çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalarda sözlü tarih yöntemiyle o yerin bellek mekânlarının yerel halkın belleğinde nasıl bir yer aldığı sorusuna cevap aranmıştır. Mersin (Geylani, 2012; Ünlü, 2017), Manisa (Akpınar, 2023), Ankara (Durna, 2022), Şanlıurfa (Tayanç, 2020), Artvin Yusufeli ilçesi

(Torun, 2021), İzmir Kemeraltı (Köksoy Karpas, 2009; Savaşır, 2020) gibi örnekler üzerinden bu amaçla yürütülen çalışmalara rastlanmıştır. Tek bir mekân üzerine odaklanan çalışmalar ise o mekânın geçmişini aydınlatma ve dönüşümünü anlama, bir kültürel miras olarak bu mekânların ya da yapıların toplumsal bellekte nasıl yer ettiğini belirleme gibi amaçlarla yürütülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak en çok rastlanan mekânlar arasında eski sinema salonları gelmektedir (Gökmen, 2019; Gökmen ve Gür, 2017; Özsoy, 2021; Öztürk, 2013, Uçar İlbuğa, 2018, 2021). Bunun dışında Atatürk Orman Çiftliği (Ülkenli, 2017), Trabzon Tekel Binası (Topaloğlu ve Beşgen, 2017), Konuralp Antik Kenti (Pınarcık ve Sütçü, 2017) gibi örnekler de bu amaçla yürütülen çalışmalar arasındadır.

Halk oyunları/halk türküleri, ağıtlar, destanlar/müzik kültürü kategorisinde 10 çalışmaya rastlanmıştır. Bu kategorideki çalışmaların türküler (Fidan, 2011; Karataş, 2014), halk dansları (Cömert Ötken ve Kızmaz, 2014; Kızmaz, 2013, 2015), popüler müzik çalışmaları (Erdoğan, 2023), âşık edebiyatı (Özkaya, 2014) ve müzik kültürü (Şenalp, 2012; Şenol, 2023) gibi konulara odaklandıkları görülmüştür.

Geleneksel mimari kategorisinde 8 çalışma yürütülmüştür. Bu kategorideki çalışmalarda geleneksel konutların ya da yapıların geçmişi ve dönüşümü, genel mimari özellikleri, konutlardaki farklı alanların ne amaçla kullanıldıkları, halkın bu konutlarla nasıl ilişkilendikleri gibi hususlar sözlü tarih yöntemiyle aydınlatılmaya çalışılmıştır. Geleneksel Yozgat evleri (Işıksoy, 2010), Mardin Çamurdaş Evi (Taşgüzen ve Çamurdaş, 2021), Bursa Eskikızılelma köyündeki geleneksel ahşap yığma konutlar (Karul vd., 2010), Aydın Tekstil Yerleşkesi (Yaşdağ, 2021), Elazığ Harput geleneksel evleri (Sarışın ve Özbudak Akça, 2022) ve Hatay'ın kırsal bölgesindeki geleneksel mimari (Özbay, 2023) bu amaçla yürütülen çalışmalara konu olmuştur.

7 çalışmanın gerçekleştirilmiş olduğu geleneksel yemekler kategorisi; kültürel etkileşimler ve değişimlerle beraber unutulmaya yüz tutmuş olan mutfak kültürüne odaklanmakta ve bu mutfaklara ait olan geleneksel yemekleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu kategoride Balıkesir'in Bandırma ve Erdek ilçeleri (Yıldırım Saçılık ve Çevik, 2014; Yıldırım Saçılık vd., 2018), Çankırı'nın Kurşunlu ilçesi (Sarı, 2011), Aydın (Baysal, 2019), Düzce (Gökçe vd., 2022), Hatay (Akdağ ve Yetim, 2020) ve Sakarya (Erbil ve Yılmaz, 2018) illerinin geleneksel mutfak kültürü öğelerine odaklanan sözlü tarih çalışmaları yürütülmüştür.

Geleneksel meslekler kategorisinde 7 çalışma yürütülmüştür. Bu kategorideki bazı çalışmalarda günümüzde var olmayan atlı tahsildarlar (Sert, 2015) ve tarihi kayık taşımacılığı (Aytekin, 2013) gibi meslekler ele alınırken; bazı çalışmalarda ise semercilik gibi unutulmaya yüz tutmuş mesleklerin (Berber ve Menekşe, 2022; Menekşe ve Berber, 2023) korunarak sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak amaçları doğrultusunda sözlü tarih araştırmaları yürütülmüştür. Bu kategoride yer alan diğer çalışmalarda ise halen yürütülmekte olan mobilyacılık (Bayraktaroğlu ve

Özdemir, 2010), terzilik (Himam ve Tekcan, 2014), kuyumculuk (Bakoğlu, 2016) gibi bazı mesleklerin tarihleri araştırılarak geçmişten günümüze olan değişimleri gün ışığına çıkarılmaya çalışılmış ve toplumsal değişimlerin meslekler üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Sözlü tarih yöntemiyle en az çalışmanın yürütüldüğü kategorilerden biri olan geleneksel el sanatları kategorisindeki çalışmalardan birinde bir yöreye ait geleneksel el sanatlarının geçmişten günümüze olan kullanım alanları, genel özellikleri ve yerel halk için anlamı gibi bulgulara ulaşılrken (Gülçur vd., 2010); diğer çalışmada ise bir yöreye özgü geleneksel el sanatlarının kaybolup gitmemesi amacına hizmet eden bir sözlü tarih araştırması gerçekleştirilmiştir (Gökçe vd., 2022). Son kategori olan çocuk oyunları kategorisinde ulaşılan tek çalışmada ise geleneksel çocuk oyunlarının unutulmaması, bu oyunların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve eğitim süreçlerine entegre edilebilmesi amaçlarını güden ve sözlü tarih aracılığıyla bir yöreye ait geleneksel çocuk oyunlarının derlendiği bir araştırma yürütülmüştür (Karaca vd., 2023).

Tartışma ve Sonuç

Kültürel mirasın korunmasındaki önemli engellerden biri, toplumların sahip oldukları kültürel miras değerlerine ilişkin farkındalık eksikliğidir (Shankar ve Swamy, 2013: 698). Bu farkındalık eksikliği, mirasın sürdürülememesine ya da zarar görmesine yol açabilmektedir. Bu noktada sözlü tarih yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmalar, hem somut hem de somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin başta farkındalığın artmasına katkı sağlamakta ve ayrıca bu miras değerlerinin korunmasına ilişkin oluşturulacak politikalar ve alınacak kararların önünü açabilmektedir.

Sözlü tarih yönteminin kültürel mirasın hangi alanlarında kullanıldığını değerlendirmek amacıyla yürütülen bu çalışmada, incelenen 129 araştırma aracılığıyla sözlü tarih yönteminin 9 farklı kültürel miras kategorisinde kullanıldığı görülmüştür. Sözlü tarih yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmaların hem somut kültürel miras (73 çalışma) hem de somut olmayan kültürel miras (82 çalışma) alanlarına yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir. Adiloğlu (2021) gerçekleştirdiği çalışmasında, 2008 yılı itibariyle çok yavaş olmakla birlikte sözlü tarih yönteminin kullanıldığı araştırma sayısında bir artış gözlemlendiğini ve bu artışın 2016 itibariyle katlandığını ortaya çıkarmış ve son yıllarda özellikle kurum tarihi ve mekân konularında sözlü tarih yöntemi kullanımının artışına dikkat çekmiştir. Sözlü tarih çalışmalarının yıllara göre dağılımı, bu çalışmanın amaçlarından biri olmamakla birlikte kurum tarihi ve mekân araştırmalarında sözlü tarih yönteminin kullanımındaki artış bu çalışma bulgularından da anlaşılmaktadır. Güldöşüren'in (2021) de belirttiği gibi kurum tarihi çalışmaları, kurumların hafızalarının kayıt altına alınmasını sağlayan ve geçmişle bugün arasındaki köprünün yeniden kurulmasına imkân veren önemli çalışmalardır. Kurumların tarihlerinde kayıt altına

alınmayan, yazılı belgelerin bulunmadığı olaylar, süreçler ve dönüm noktaları sözlü tarih araştırmaları ile aydınlatılabilmekte ve kayda geçirilebilmektedir. Kurum tarihiyle birlikte somut kültürel miras kategorilerinden bir diğeri olan kültürel mekânlarla ilgili araştırmalar da benzer şekilde mekânların özellikleri, tarihi değerleri, dönüşüm süreçleri gibi konularda yeterli yazılı belgenin olmadığı durumlarda bir kaynak olarak sözlü tarih yöntemine başvurmaktadır.

Peki, sözlü tarih yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılan ve kayıt altına alınan veriler kültürel mirasın korunmasına nasıl katkı sağlayacaktır? Sözlü tarih araştırmalarının önemli isimlerinden biri olan Thompson (1999: 2) şu ifadeleri dile getirmiştir:

“Sözlü tarih bir değişim aracı olmak zorunda değildir, bu, ne amaçla kullanıldığına bağlıdır. Bununla birlikte, sözlü tarih pekâlâ tarihin hem içeriğini, hem de amacını dönüştüren bir araç olabilir. Tarihin odak noktasını değiştirmek ve yeni araştırma alanları açmak için kullanılabilir; öğretmenler ile öğrenciler, nesiller, eğitim kurumları ile dışarıdaki dünya arasındaki engelleri ortadan kaldırabilir ve tarih kitaplarında, müzelerde, radyoda ya da bir filmde yazılırken, tarihi yaratan ve yaşayan insanlar kendi sözleriyle tekrar merkezi bir yere oturtulabilir.”

Sözlü tarih yöntemiyle elde edilen veriler, aslında başlı başına kültürel mirasın korunması için atılan bir adımdır. Unutulmaya yüz tutmuş ya da tamamen kaybolmuş gelenek-görenekler veya uygulamalar, sözlü tarih aracılığıyla gün yüzüne çıkmakta ve bu unsurlara karşı toplumda farkındalık oluşmaktadır. Ancak Thompson’un da belirttiği gibi sözlü tarihin dönüştürücü bir araç olabilmesi için keşfedilen miras değerlerine ilişkin ciddi çalışmaların yapılması gerekmektedir. İlk iş olarak sözlü tarih aracılığıyla ortaya çıkan miras değerleri kayıt altına alınarak envanter oluşturulmalıdır. Yıldız (2023), özellikle somut olmayan kültürel miras değerlerinin envanterlenmesi çalışmalarında toplum temelli ve katılımlı envanter yaklaşımına değinmiştir. Toplum temelli envanterler, toplulukla beraber üretilen envanterleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle topluluk, bilgi alınacak bir araç olmaktan çıkıp bilgiyi üreten ve kendi kültürel mirasının nasıl envanterlenmesi gerektiği ile ilgili fikirler sunan bir role bürünmektedir. Fotoğraf, video, ses ve çeşitli etkileşimli araçların kullanıldığı bu envanterlerin en önemli avantajı ise güncellemeye açık olmasıdır. Bu yaklaşımda toplulukların çalışmaların merkezinde olması hem kültürel miras değerlerinin korunmasına yeni bir motivasyon getirmekte hem de bu değerlerle ilgili bilinç düzeyini artırmaktadır.

Sözlü tarih ile keşfedilen değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasındaki en önemli yol, hiç şüphesiz bu değerlerin eğitim süreçlerine entegre edilmesidir. Bu sayede yeni kuşaklar; önceki kuşaklardan kalan miras değerlerini tanıyacak, bu değerlerin toplum için önemini kavrayacak, sürdürülebilirliğiyle ilgili bir sorumluluk bilincine sahip olacak ve böylelikle bu değerler aracılığıyla geçmişle gelecek arasında

bir köprü kurulabilecektir. Ancak bu çalışmanın kültürel mirasın korunmasında dikkat çekmek istediği bir diğer önemli araç turizmdir. Gümüüşçü (2018), kültürel mirasın araştırılıp gün yüzüne çıkarılmasının tüm sosyal ve beşeri bilimlerin sorumluluğu olduğu kadar ortaya çıkarılan bu mirastan yararlanmanın da aynı derecede önem taşıdığını ifade ederek mirastan faydalanma noktasında turizmi işaret etmiştir. Kültürel mirasa dair farkındalık oluşturmanın ve bu mirası korumanın en iyi araçlarından biri turizmdir. Turizm sayesinde hem kültürel mirasın ve geleneğin korunmasına dair bilinci geliştirme imkânı doğmakta hem de turizmin sağladığı ekonomik kazanımlardan azami düzeyde yararlanmak mümkün olmaktadır.

Günümüzde turistlerin en önemli seyahat motivasyonlarından biri, bir bölgenin yerel kültürünü öğrenmek ve geçmiş kültürlerin izlerini aramaktır. Bu durum sadece anıtlar, mekânlar gibi somut kültürel miras unsurları için değil aynı zamanda bölgenin yaşam tarzları, kendine özgü değerleri, gelenek-göreneklere vb. gibi somut olmayan kültürel miras unsurları için de geçerlidir. Merak, nostalji güdüsü ve küreselleşmenin meydana getirdiği değişimler geçmiş kültürlere olan ilgiyi daha da artıran faktörlerdir.

Turizm, yerel kalkınma için önemli bir araç olup kültürel mirasın keşfi, restorasyonu ve geliştirilmesine olanak tanırken, yerel kimliği öne çıkarmakta ve kültürel çeşitliliğin korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Yerel kimlik ve özgünlüğe dayalı kültür turizmi, yerel halkın yaşam kalitesini artırarak olumlu etkiler sağlamaktadır (Uslu ve Kiper, 2006). Kültürel mirasın ekonomik, politik, folklorik, turistik ve benzeri boyutlarda toplum için önem taşıdığını belirten Öter (2010), bu sebepten ülkelerin ulusal miraslarına sahip çıkma konusunda giderek daha fazla bilinçlendiklerini ve birçok ülkenin somut kültürel mirasın değerlendirilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydettiğini belirtmiştir. Bu ilerlemelerde özellikle turizm olumlu bir rol üstlenmiş; saraylar, hanlar, tapınaklar gibi tarihi yapıların, antik alanların bakımı, korunması, müzeye dönüştürülmesi ve ziyarete açılması konularında başarılı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ülkemizde de başarılı örnekler söz konusudur. Soğukçeşme Sokağı, Yerebatan Sarnıcı, Malta Köşkü, Sarı Köşk, Pembe Köşk, Hidiv Kasrı, Eskişehir Odunpazarı evleri ve Beypazarı evleri bu örneklerden sadece bazılarıdır. Turizm tarihi değerlerin restorasyonu konusunda itici bir güç olarak ön plana çıkmakta ve böylelikle somut kültürel mirasın korunarak gelecek kuşaklara aktarımında önemli bir işleve sahip olmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, restorasyon çalışmalarının yapının orijinal haline sadık kalınarak yapılmasıdır ki bu noktada sözlü tarih, mevcut yazılı ya da görsel belgelerin yetmediği durumlarda bir kaynak olarak yardımcı olabilmektedir.

Yaşayan miras özelliğine sahip olan somut olmayan kültürel miras unsurları içinse Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"nde, insan unsuruna vurgu yapılarak kültürel mirası üreten ve aktaran bireylere ve bu mirasın yaşatıldığı mekânlara özel önem verilmiş ve

yaşatarak koruma yöntemi benimsenmiştir (Ekici ve Fedakâr, 2013). Turizm, somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında da işlevsel bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Sözlü tarih aracılığıyla ortaya çıkarılan bir yöreye özgü geleneksel yemekler, geleneksel el sanatları, geleneksel meslekler ve gelenek-görenekler gibi kültürel miras unsurları; yerel paydaşların iş birliğiyle bölge içindeki turizm işletmelerinde ya da oluşturulacak alanlarda özgün halleriyle sunularak bir kültür turizmi ürününe dönüştürülebilir. Örneğin ülkemizdeki yavaş şehirlerden biri olan Taraklı'da geleneksel mesleklerden olan şimsir kaşıkçılığı ve dokumacılık ustaları için belediye tarafından ilçede bulunan Kültür Evi tahsis edilmiştir. Ustalar turistlerin de ziyaret ettiği bu mekânda hem üretimi hem de ürünlerin satışını gerçekleştirmektedir (Saripek ve Çevik, 2019). Bir diğer başarılı örnek de Balıkesir'in Gönen ilçesinde görülmektedir. İğne oyaları ile ön plana çıkan Gönen'de her salı günü oya pazarı kurulmakta ve yaklaşık 250-300 tezgâhın kurulduğu pazar çevre il ve ilçelerden de ziyaretçi çekmektedir. Bununla birlikte ilçede 20 yıldır Ulusal Oya ve Çeyiz Festivali düzenlenmektedir (Özbek ve Çevik, 2018). Somut olmayan kültürel mirasın diğer bir önemli alanı olan geleneksel yemekler odağında yürütülen araştırmaların birçoğunda bölgedeki turizm işletmelerinde yöresel yemeklerin kullanımının düşük düzeyde kaldığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Aylan vd., 2017; Dünder Arıkan vd., 2020; İflazoğlu ve Yaman, 2020; Mil ve Denk, 2015; Seçim ve Esen, 2020). Bu durumun en önemli nedenleri arasında maliyet kaygıları, tedarik güçlükleri ve yeterince tanıtımı yapılmadığı için turistlerin yöresel lezzetlere ön yargılı yaklaşımı gelmektedir. Geleneksel yemekler; ortaya çıkış hikâyeleri, ritüelleri ve sunum biçimleri ile bir yörenin kültürel mirasının çok önemli bir parçasıdır. Bu yüzden sözlü tarih yöntemiyle ortaya çıkarılan yöreye ait geleneksel ve unutulmaya yüz tutmuş olan lezzetler, etkin bir tanıtım çalışması ve iş birlikleri ile bölgenin turizmi geliştirme ve markalama çabalarının önemli bir ayağı haline getirilmelidir. Daha önce de belirtildiği gibi bu sadece yörenin ekonomik anlamda fayda sağlamasıyla sınırlı kalmayacak aynı zamanda gastronomik miras öğelerinin sürdürülebilirliğine de önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında bir diğer önemli araç da yaşayan müzelerdir. Yaşayan müzeler, bir toplumun kültürel mirasını yalnızca koruyup sergilemekle kalmamakta aynı zamanda bu mirası katılımcı bir yaklaşımla nesilden nesle aktarmaktadır. Bu müzeler; topluma ait gelenekleri, görenekleri ve yaşam biçimlerini ziyaretçilere interaktif bir şekilde sunarak öğretmekte ve deneyim yaşamalarını sağlamaktadır. Böylece ziyaretçilerle aktif bir iletişim kurarak genç nesillere toplumsal köklerini anlamada öğretici bir rol oynamakta ve daha yaşlı ziyaretçilere de kültürel değerleri hatırlatmaktadır (Altınbaş ve Etikan, 2021). Ülkemizdeki yaşayan müzeler arasında Beypazarı Yaşayan Müze, Ankara Altınköy Açık Hava Müzesi, Beypazarı Anadolu Açık Hava Müzesi,

Mardin Yaşayan Kültür ve Sanat Müzesi, Kapadokya Yaşayan Kültürel Miras Müzesi, Gaziantep Şahinbey Tarihi Gümrük Hanı Yaşayan Müze, Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi, Sivas Sanayi Mektebi Müzesi ve Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi gibi örnekler yer almaktadır. Bu müzelerde geleneksel köy yaşantısı, geleneksel mimari, geleneksel oyunlar, geleneksel meslekler, geleneksel el sanatları ve gelenek-görenekler gibi farklı kültürel miras öğeleri çeşitli etkinlikler, canlandırmalar ve somut objelerle ziyaretçilere sunulmaktadır. Bir yöreye ait kültürel miras unsurlarını bir arada bulunduran bu müzeler hem kültürel miras konusunda bir farkındalık oluşturmakta ve hem de bulunduğu bölge için güçlü bir turizm çekiciliği oluşturarak bölgeye değer katmaktadır.

Türkiye’de kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ya da diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen sözlü tarih projelerinde de bir yöreye ait olan kültürel miras değerleri ortaya çıkarılmakta ve bu değerlerin o yörenin ayırt edici bir turizm ürününe dönüştürülmesine zemin hazırlanmaktadır. Dere ve Akıncı’nın (2021) çalışmalarında, en fazla sözlü tarih projesi gerçekleştiren kamu kurumlarının belediyeler olduğu belirlenmiştir. Belediyeler, semtlerin tarihine ışık tutarak somut ya da somut olmayan kültürel miras değerlerini gün yüzüne çıkarmakta ve toplumsal belleği kayıt altına almaktadır. İstanbul, Bursa, İzmir ve Eskişehir gibi illerin büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarafından sözlü tarih projeleri yürütülmüştür. Belediyeler dışında üniversiteler ve bakanlıklar tarafından da sözlü tarih çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülen, turizm sektöründe iz bırakmış 522 kişinin hikayesinin kayıt altına alındığı “Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Projesi” de Türkiye’de turizm tarihi alanında gerçekleştirilen ilk sözlü tarih çalışması olarak dikkat çekmektedir (URL-3). Sivil toplum kuruluşları arasında Tarih Vakfı tarafından yürütülen “Akdeniz Sesleri: Akdeniz Kentlerinde Sözlü Tarih ve Kültürel Pratikler Projesi”, kültürel mirasın toplumsal açıdan işlevsel hale gelmesi amacıyla hayata geçirilmiştir. İstanbul’daki göç hareketlerini ele alan proje, şehrin kültürel mirasının haritalanmasıyla turizme katkı sağlayarak İstanbul’un kozmopolit bir dünya kenti olarak öne çıkmasını desteklemektedir (Barlas Bozkuş, 2014).

Kültürel mirasın bir turizm ürününe dönüştürülmesinde dikkat edilmesi gereken en önemli konu, miras değerlerinin özgünlüğünü yansıtmayan unsurlardan kaçınmaktır. Turistler, seyahatleri aracılığı ile bir bölgenin kültürünü öğrenmek istediklerinde otantiklik konusuna önem vermektedir. Wang’a (1999: 351) göre turizmde otantikliğin iki yönü vardır: Otantik deneyimler ve sergilenen objelerin ya da çekiciliklerin otantikliği. Bu yüzden kültürel miras öğeleri hakkında yeterince araştırma yapılmadan ya da ticari kaygılarla miras değerlerini özgünlüklerinden uzak bir şekilde turistlere sunmak, turizmin kültürel miras üzerindeki etkisini olumsuzla döndürecektir. Bu noktada sözlü tarih araştırmaları, bir turizm ürününe dönüştürülecek kültürel miras değerinin ayırt edici özelliklerini tanıma ve kavrama bağlamında çok önemli bir işlev görmektedir.

Bu çalışmada, sözlü tarih yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmaların kültürel mirasın hangi alanlarına yöneldiğini değerlendirmek suretiyle sözlü tarihin kültürel mirasın korunmasındaki işlevine dikkat çekmek hedeflenmiştir. Çalışma, kültürel miras ve sözlü tarih ilişkisine dair gelecekteki akademik araştırmalar ve uygulamalar açısından bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın en önemli sınırlılığı, son on beş yılda gerçekleştirilen ve erişilebilir olan araştırmalar üzerinden yürütülmüş olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Adiloğlu, S. (2021). Türkiye'deki sosyal bilim yayınlarında "sözlü tarih" in kullanımı: Bir meta-analiz. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 959-994.
- Akdağ, G. - Yetim, A. (2020). Hatay Yayladağı'nda farklı bir lezzet olarak lokum: Bir sözlü tarih çalışması. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 155-162.
- Akpınar, R. (2023). Kentli hakları bağlamında Manisa kent imgeleri ve kent kimliği üzerine sözlü tarih çalışması. *Balkan 9. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed. G. Gürçay), 16-36, Eskişehir: Academy Global.
- Aksoy, A. - Enlil, Z. (2012). Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. *Kültürel Miras Yönetimi*, (ed.: A. Aksoy - D. Ünsal), 2. Basım, 3-28. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksöz, E. O. vd. (2014). Bir aile işletmesinin iş değerlerinin incelenmesi: Birsen Kebap Eskişehir. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak - O. E. Çolakoğlu), 300-311, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altınbaş, S. - Etikan, S. (2021). Kültürel mirasın korunmasında "yaşayan köy" anlayışı ve bazı yaşayan köy açık hava kültürel miras müzeleri. *Folklor Akademi Dergisi*, 4(1), 23 - 39.
- Arioğlu, İ. E. - Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Turkish Studies*, 10(16), 109-126.
- Atlı, A. (2013). Sözlü tarihte Kayseri Alevileri (Sarız örneği). *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (ed.: M. Yazıcı), 577-584, Bingöl: Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Aylan, S. vd. (2019). Turizm açısından yöresel yemeklerin pazarlama aracı olarak kullanılması: Karaman ili örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(10), 446-462.
- Aytekin, O. (2013). Çoruh Irmağı üzerinde yapılan tarihi kayık taşımacılığı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25), 58-69.
- Bakoğlu, R. (2016). Geçmişten günümüze Kapalıçarşı kuyumcularının iş gelenekleri ve büyüme mekanizmaları: Sözlü tarih çalışması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45, 133-139.
- Barlas Bozkuş, Ş. (2014). Kent müzeleri bağlamında sözlü tarih çalışmaları ve kültür turizmine katkıları. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak - O. E. Çolakoğlu), 964-975, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baum, W. K. (1995). *Oral history for the local historical society*, 3th Edition, California: Altamira Press.

- Bayraktaroğlu, S. - Özdemir, Y. (2010). Yerel girişimcilik dinamikleri: Adapazarı'nda mobilyacılık sektörünün sözlü tarih yöntemiyle anlaşılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-80.
- Baysal, K. (2019). Bir bayram tadı; Gencer macunu. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 6(45), 3822-3833.
- Berber, O. – Menekşe, M. (2022). Unutulmuş veya unutulmaya yüz tutmuş geleneksel meslekleri icra eden ustaların karşılaştıkları sorunlara dair bazı tespitler: Muğla kent merkezi örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (ed.: M. F. Sansar vd.), 284-312, Elazığ: Asos Yayınevi.
- Bulut, M. (2017). Geçiş ritüellerinden doğum: Sağaltım yolları? *Turkish Studies*, 12(21), 121-132.
- Counce, S. (2011). *Sözlü tarih ve yerel tarihçi*. (çev.: Bilmez Bülent Can - Alper Yalçınkaya), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Cabul, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih deneyimleri: Geçmişten günümüze bayramlar*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Coşkun, B. (2019). *Türkiye'de 1970-2000 yılları arası televizyon eğlence programları ve gündelik hayat: Bir sözlü tarih çalışması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Cömert Ötken, N. - Kızmaz, İ. (2014). Sözlü tarih denemesi: 1960-1980 yılları arasında İstanbul'da halk dansları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 929-947.
- Çakır, O. (2014). İstanbul Üniversitesi İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü ve lisansüstü turizm programlarının kurumsal tarihi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 719-732, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çiçek, D. – Zencir, E. (2014). Tatlıdil Köftecisi'nin örgüt kültürü bağlamında incelenmesi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 324-334, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çiçek, D. vd. (2014). Türkiye'de turizm eğitimi alanında bir öncü: TUGEV. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 248-260, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Danacıoğlu, E. (2010). *Geçmişin izleri: Yanıbaşımızdaki tarih için bir kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Demir, S. T. vd. (2021). Kültürel mirasın görsel kaydı: Gümüşhane ilinde bellek ve sözlü tarih çalışması. *9th International Conference on Culture and Civilization Bildiri Kitabı*, (ed.: T. G. Nishanovna), 404-413, Ankara: Farabi Yayınevi.
- Demir, Z. S. (2013). Türk hamam müzesi ve kına hamamı sergisi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 48-55.
- Demirtaş, A. vd. (2021). Mizahla doğan yerel bir lezzet: Kebapçı "Güri Amca'nın Yeri" üzerine sözlü tarih araştırması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 1682-1694.
- Dere, İ. – Akıncı, Z. Y. (2021). Türkiye'de kurum ve kuruluşların yaptıkları sözlü tarih projelerinin analizi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 46, 379-400.

- Diker, O. - Deniz, T. (2017). *Coğrafya ve tarih perspektifinden somut kültürel miras ve Türkiye*. 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Doğantan, E. (2014). Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun kurumsal tarihi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 355-367, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dönmezer, S. (1978). *Sosyoloji*. 7. Basım, İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı.
- Durna, N. (2022). Ankara'nın bellek mekânları: Seksen yıllık bir dönüşümün sözlü tarih denemesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 127-153.
- Dursun, M. T. - Aydın, Ç. (2022). Sosyal bilim araştırmalarında sözlü tarih yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 1-18.
- Dündar Arıkan, A. vd. (2020). Otel restoranlarının menülerinde yöresel yemeklerin yeri: Eskişehir örneği. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(3), 1972-1992.
- Eken Güney, E. vd. (2023). 20. yüzyıl dönümünde Gölde (İncesu): Tarihsel ve mekânsal bir okuma. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 37-67.
- Ekenyazıcı Güney, E. - Tulum, H. (2021). Fenerbahçe'de tarihe tanıklık eden nadir bir turizm yapısı örneği: Petek Pansiyon. *Mimarlık*, 421, 66-71.
- Ekici, M. - Fedakâr, P. (2013). "Ege Üniversitesi" deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası "yaşatarak koruma". *Millî Folklor*, 25(100), 50-60.
- Erbil, K. - Yılmaz, G. (2018). Kültürel miras bağlamında Sakarya ilinde yaşayan etnik grupların Türk mutfağına katkıları. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 276-285.
- Erdoğan, G. (2023). Sivas'ta cazband grupları ve ilk popüler müzik çalışmaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 221-232.
- Evren, S. (2014). Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun kurumsal tarihinin sözlü tarih yöntemiyle incelenmesi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 873-886, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Evren, S. – Çakır, O. (2014). Eskişehir'de termal otelcilik: Has Otel'in kurumsal tarihi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 862-872, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Fidan, S. (2011). Sözlü kültür - sözlü tarih ilişkisi bağlamında Niş türküleri. *Turkish Studies*, 6(4), 139-148.
- Geyik, S. (2014). Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun kurumsal tarihi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 887-901, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Geylani, N. (2012). *1923-1950 arası Mersin'de gündelik hayatın ve sosyal mekânların dönüşümüne yönelik bir sözlü tarih çalışması*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gökçe, G. F. vd. (2022). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi: Düzce ili örneği. *IV. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: Ç. Özer vd.), 111-125. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları.
- Gökmen, E. (2019). Samsun'da sinema mekânları üzerine bir sözlü tarih çalışması. *Selçuk İletişim*, 12(1), 325-350.

- Gökmen, E. - Gür, H. (2017). Yazlık açık hava sinemaları: Sinema mekânlarının sosyal bir alan olarak işlevleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(2), 2-18.
- Gülçur, S. vd. (2010). Tarihöncesi yerleşmeler ile çevrenin modellenmesinde sözlü tarih ve etnoarkeolojinin yeri. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 8, 275-300.
- Güldöşüren, A. (2021). Türkiye’de kurum tarihçiliği literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(37), 395-466.
- Güler, E. Z. S. (2012). Sözlü tarih anlatılarında Çanakkale merkeze Girit’ten göçler: ‘Giritli, başı bitli...’. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 10(13), 43-58.
- Gülüm, E. (2021). Somut olmayan kültürel miras - kültürel yaratıcı endüstriler etkileşimlerine kültürel istatistikler çerçevesi’nden bakmak. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 468-483.
- Gümüşçü, O. (2018). Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *Erdem*, 75, 99-120.
- Himam, F. D. – Tekcan, E. (2014). Erken Cumhuriyet dönemi terzilik kültürü ve ulusal maddi kültürün inşası. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10(20), 221-254.
- Işıksoy, S. (2010). *Geleneksel Yozgat evlerinde yaşam ve anlam: Evin sözlü tarihi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İflazoğlu, N. - Yaman, M. (2020). Yöresel mutfakların gastronomi turizminde yer alma durumu: Mardin yerel restoran menülerinin incelenmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(3), 1943-1957.
- Kara, M. A. (2016). Toplumsal dayanışma kavramı temelinde imece kültürü: Tirebolu-Doğankent yöresi örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 12(53), 377-386.
- Karaca, İ. vd. (2023). Boyabat yöresi geleneksel çocuk oyunları. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 133-148.
- Karataş, H. (2014). Geleneğin kuşaklara aktarımı bağlamında bir Çatalzeytin düğün türküsü: “Dünür Ağa”. *Milli Folklor*, 26(101), 138-148.
- Karul, N. vd. (2010). Bursa Aktopraklık Höyük'te kültür sektörünün oluşturulması: Çok yönlü bir proje. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 8, 241-262.
- Kızmaz, İ. (2013). *1960-1980 yılları arasında İstanbul'da halk dansları - sözlü tarih çalışması*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kızmaz, İ. (2015). Halk danslarında devrimci bir miras: Dostlar Hasad Çağdaş Halk Dansları Topluluğu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 199-211.
- Köksoy Karpaz, G. (2009). *Tarihsel alanlarda sözlü tarih bilgisine dayalı kentsel tasarım kriterlerinin oluşturulması; Kemeraltı Anafartalar Caddesi (İzmir)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kumru, G. (2009). *Tarih öğretimi açısından sözlü tarih yazımı: Karaca Ahmet Dergâhı örneği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- McKercher, B. - du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Binghamton: Haworth Press.
- Menekşe, M. - Berber, O. (2023). Muğla kentinde kültürel mirasın izini sürmek: Unutulmaya yüz tutmuş geleneksel bir meslek olan "semercilik" üzerine inceleme. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 9(1), 118-151.
- Metin, T. C. – Tören, E. (2014). Eskişehir’de bir yerel işletme: İsmail Ayaz üzerine bir kurum tarihi çalışması. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 989-1005, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mil, B. – Denk, E. (2015). Erzurum mutfağı yöresel ürünlerin otel restoran menülerinde kullanım düzeyi: Palandöken örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 5(2), 1-7.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. 7th Edition, Essex: Pearson.
- Nuryanti, W. (1996). Heritage and postmodern tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 249-260.
- Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 5-13.
- Öter, Z. (2010). Türk el sanatlarının kültür turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 22(86), 174-185.
- Özbay, E. (2023). Hatay-Aşağı Asi Havzası kırsal mimarisinde yapı ustaları, gelenekleri ve terminolojisi üzerine bir araştırma. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 32, 389-429.
- Özbek, Ö. - Çevik, S. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı olarak geleneksel el sanatları: Gönen ilçesinin yaşayan mirası. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 6(4), 588-603.
- Özel, Ç. H. (2014). Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkilerin incelenmesi: Marmaris örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 57-69.
- Özkaya, E. (2014). *Çukurova anonim halk edebiyatı ve âşık edebiyatında sözlü tarih*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özsoy, M. (2021). *Toplumsal tarihe sinema penceresinden bir bakış: Bir sözlü tarih çalışması*. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Öztürk, S. (2013). Türkiye’de sinema mekânlarını sözlü tarih üzerinden anlamak. *Milli Folklor*, 25(98), 19-31.
- Pazarcık, Y. (2016). Türkiye’de işletme yüksek lisans eğitiminde ilk adım: İşletme idaresi kurslarına ilişkin bir sözlü tarih çalışması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45, 9-25.
- Pınarcık, P. - Sütçü Ç. (2017). Konuralp örneğinde Eskiçağ tarihine dair sözlü tarih çalışması. *III. Uluslararası Düzce Tarih, Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (ed.: İ. Yaşayanlar), 387-391, Düzce: Düzce Belediyesi Kültür Yayınları.
- Prott, L. V. - O’Keefe, P. J. (1992). ‘Cultural heritage’or ‘cultural property’?. *International Journal of Cultural Property*, 1(2), 307-320.

- Ritchie, D. A. (2003). *Doing oral history: A practical guide*. 2th Edition, New York: Oxford University Press.
- Salman Yıkıms, M. (2016). Sözlü tarihin radikal potansiyeli. *ViraVerita E-Dergi*, 3, 28-40.
- Sarı, E. (2011). Kurşunlu mutfak kültüründe keşkek: Geçmişi, bugünü ve yarını. *Milli Folklor*, 23(90), 54-64.
- Saripeck, S. – Çevik, S. (2019). Yavaş şehirlerde kültürel mirasın sürdürülebilirliği: Taraklı ilçesindeki unutulmaya yüz tutmuş meslekler. 3. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: S. Ahıpaşaoğlu), 52-56, Anatolia Science Academy.
- Sarışın, Ş. - Özbudak Akça, B. (2022). Yeni yapılaşmalarda kent kimliği - kentsel bellek ilişkisinin incelenmesi: Elazığ örneği. *Kent Akademisi Dergisi*, 15(DÜ 2. Uluslararası Mimarlık Sempozyumu Özel Sayısı), 168-194.
- Savaşır, G. (2020). İzmir Kemeraltı kültürünü haritalamak. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 23, 59-73.
- Seçim, Y. - Esen, M. F. (2020). Konya mutfağında yer alan yöresel yemeklerin işletme menülerinde yer alma düzeylerinin tespit edilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 279-294.
- Sert, M. (2015). Bir gelir tahsil yöntemi olarak atlı tahsildarlar. *Journal of Life Economics*, 2(4), 61-76.
- Şenalp, T. (2012). *1950'lerden bugüne Türk makam müziğinin değişimi sözlü tarih çalışması*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şenesen, R. O. (2012). Çukurova Bölgesi Girit göçmenlerinin Girit'e dair anlatılarının sosyal tarihe kaynaklık etmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 255-266.
- Şenol, Ö. (2023). *İstanbul'da ve İzmir'de yaşayan Sefarad müziği icracılarının sözlü tarih aktarımları*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şentürk, M. (2019). Çankırı Yapraklı Çevrecik Köyü'nde unutulmaya yüz tutmuş düğün gelenekleri. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 122-150.
- Shankar, B. - Swamy, C. (2013). Creating awareness for heritage conservation in the city of Mysore: Issues and policies. *International Journal of Modern Engineering Research*, 3(2), 698-703.
- Taşgüzen, Z. - Çamurdaş, S. (2021). Eski Mardin'de bir mikro-tarih anlatısı: Çamurdaş Evi. *International Journal of Mardin Studies*, 2(1), 41-53.
- Tayanç, M. (2020). *Kent imgeleri ve kentli kimliği: Şanlıurfa üzerine nitel bir araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi: Sözlü tarih*. (çev.: Şehnaz Layıkel), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toker, A. - Kaya, S. Ç. (2023). Tarihsel anlatıda kadının Side turizmindeki yeri: Bir devrin hikâyesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(3), 354-367.
- Tokmak, M. (2016). Sözlü tarih ve derinlemesine görüşme. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 83-98.

- Topaloğlu, G. - Beşgen, A. (2017). Bir kolektif bellek hikâyesi: Trabzon Tekel binası ve çevresinin anlattıkları. *İdealkent*, 8(22), 692-721.
- Topgöl, S. (2017). TÜLOMSAŞ kuruluşu ve kurulduğu dönemdeki çalışma ilişkilerinin sözlü tarihten yararlanma yolu ile incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(21), 184-196.
- Torun, A. (2021). Batık kentin hatırası: Yusufeli kent kimliğindeki değişimler. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 56-80.
- Tören, E. (2014). Türkiye turing ve otomobil kurumu'nun kuruluşu ve faaliyetleri üzerine bir sözlü tarih araştırması. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 368-383, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Turan, A. – Kaya, B. (2014). Yöre Turizm'in müşteri değeri yaratma süreci bağlamında değerlendirilmesi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 34-46, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Turan, Ç. vd. (2016). Beyođlu'nun yitirilen değeri üzerine kurum tarihi çalışması: "Tokatlıyan Otel". *The Journal of Academic Social Science*, 34(34), 400-418.
- Turhan, M. (1972). *Kültür değişmeleri: Sosyal psikoloji bakımından bir tetkik* 2. Baskı, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Türktarhan, G. - Özel, Ç. H. (2014). Büyük Otel'in işletmecilik tarihinin ürün farklılaştırma bağlamında incelenmesi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 448-460, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uçar İlbuğa, E. (2018). 1960-1970'li yıllarda Antalya'da sinema izleme deneyimleri. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 5(1), 61-90.
- Uçar İlbuğa, E. (2021). Eski sinema salonları ve izleyici deneyimleri üzerine bir sözlü tarih çalışması. *sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 293-329.
- Uslu, A. - Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdađ Ziraat Fakóltesi Dergisi*, 3(3), 305-314.
- Ülkenli, Z. K. (2017). İç içe iki genç cumhuriyet ütopyası ve dönüşümleri: Ankara ve Atatürk Orman Çiftliği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 27-72.
- Ünlü, T. S. (2017). Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ve kentsel mekân ilişkisi: Mersin örneği. *Planlama*, 27(1), 75-93.
- Ünsal, D. - Pulhan, G. (2012). Türkiye'de kültürel mirasın anlamı ve yönetimi. *Kültürel Miras Yönetimi*, (ed.: A. Aksoy - D. Ünsal), 2. Basım, 31-65. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349-370.
- Yaşdağ, M. (2021). Şehrin bellek mekânı olarak Aydın Tekstil Yerleşkesi: Mimari ve yaşantı. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 38-69.
- Yetgin, D. - Yılmaz, A. (2015). Eskişehir Porsuk (Turing Klöp) Otel'i'nin kurum tarihi açısından incelenmesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 71-89.
- Yıldırım Saçılık, M. – Çevik, S. (2014). Pomak yemek kültürünün yaşayan izleri: Bir sözlü tarih çalışması. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 628-638, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Yıldırım Saçılık, M. vd. (2018). Geçmişin mutfağından gelecekteki sofralara: Bandırma-Erdek yöresinin gastronomik mirası. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 6(1), 300-319.
- Yıldız, T. (2023). Somut olmayan kültürel mirasın kayıt altına alınması: Katımlı, yaşayan dijital envanterler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 754-766.
- Zencir, E. vd. (2014). Küçük işletmelerde temel yetenek: Abdüsselam Balaban Kebap örneği. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (ed.: N. Kozak – O. E. Çolakoğlu), 335-344, Ankara: Detay Yayıncılık.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: UNESCO (1972). *Dünya kültürel ve doğal mirasının korunmasına dair sözleşme*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177> (Erişim: 10.05.2024).
- URL-2: UNESCO (2003). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> (Erişim: 10.05.2024).
- URL-3: Özel, Ç. H. - Dursun, M. T. (2019). Türkiye turizmi sözlü tarih projesi. *Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi*, (ed.: N. Kozak), <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/turkiye-turizmi-sozlu-tarih-projesi>, (Erişim: 24.12.2024).

Extended Summary

Culture is broadly defined as the entirety of knowledge, habits, beliefs, attitudes, and behavioral patterns possessed by a society (Turhan, 1972). Cultural heritage encompasses these values transmitted across generations, comprising both tangible and intangible elements (Nuryanti, 1996). Tangible heritage refers to physical objects such as buildings, sites, and artifacts, whereas intangible heritage includes traditions, rituals, songs, dances, and oral narratives that constitute a society's collective memory. Preserving cultural heritage is significant not only for its intrinsic value but also for reinforcing societies' connections to the past, supporting educational and research processes, and ensuring cultural continuity (Gümüüşçü, 2018).

In recent decades, the oral history method has emerged as a vital tool for documenting and safeguarding cultural heritage. Oral history involves collecting historically significant memories and personal narratives through recorded interviews, essentially drawing from both memory and material sources (Ritchie, 2003: 19). Thompson (1999: 18) highlights that oral history is a people-centered form of history, noting that it strengthens connections and understanding across social classes and generations. By conveying shared meanings, it can cultivate a sense of belonging to other individuals, places, or periods, thereby serving as a means to profoundly reshape the social understanding of history. Furthermore, oral history research allows for the recovery of cultural values that have been hidden, forgotten, lost, or are at risk of disappearing. This process helps ensure that the cultural heritage passed down from previous generations can be preserved and transmitted to future generations.

The present study aims to identify areas of cultural heritage in which the oral history method has been applied. A qualitative approach was employed, utilizing document analysis. Between January and June 2024, articles, theses, and conference papers published between 2009 and 2023 were initially scanned in the YÖK Academic database using the keyword "oral history". This preliminary search identified 51 articles, 65 theses, and 96 conference papers in the fields of Social Sciences and Humanities. An additional search on Google Scholar yielded 51 articles, 3 theses, and 26 conference papers. Subsequently, a total of 102 articles, 68 theses, and 122 conference papers were subjected to content analysis. Inclusion criteria were established to ensure that the studies were conducted within a cultural heritage context and employed field research incorporating oral history methods. Conceptual studies or research

focusing solely on methodological aspects of oral history were excluded. For conference papers, full-text availability was required, and abstracts or inaccessible papers were omitted. Full-text papers subsequently published as articles were evaluated in their article form. Following this process, 292 studies were reviewed, and 129 studies—comprising 65 articles, 21 theses, and 43 conference papers—were included in the analysis.

129 studies were examined in detail, and the areas of cultural heritage addressed were categorized. Content analysis revealed nine main categories of cultural heritage in which oral history was applied: (1) social structure, lifestyles, traditions, and customs; (2) institutional history; (3) cultural and historical sites, areas, and buildings; (4) folk dances, songs, laments, epics, and music culture; (5) traditional architecture; (6) traditional cuisine; (7) traditional occupations; (8) traditional handicrafts; and (9) children's games. The majority of studies focused on social structure, lifestyles, traditions, and customs (55 studies), followed by institutional history (35 studies) and cultural and historical sites, areas, and buildings (30 studies).

Oral history has demonstrated particular efficacy in documenting the life experiences of ordinary individuals, local practices, and historical transformation processes. Participants' narratives reveal social, economic, and cultural contexts often absent from written records, providing a more comprehensive understanding of social memory. For instance, documenting traditional occupations and handicrafts serves both as a resource for understanding historical practices and as guidance for contemporary practitioners seeking to sustain this knowledge. Among the 129 studies, oral history was applied to 73 studies on tangible cultural heritage and 82 studies on intangible cultural heritage. Adiloğlu (2021) and Güldöşüren (2021) highlight the growing use of oral history in institutional history and research on cultural sites, illustrating the method's capacity to elucidate events not recorded in official documents. In the context of cultural sites, oral history offers crucial insights when written documentation on features, historical value, or transformation processes is insufficient.

To maximize its transformative potential, oral history requires systematic recording and inventorying of identified heritage values. Integrating these values into educational processes promotes heritage awareness among younger generations and facilitates continuity between past and future. Tourism similarly plays a pivotal role in preserving cultural heritage. By raising awareness and providing economic incentives, tourism enables both the protection and promotion of cultural resources. Tangible heritage can be preserved through restoration and conversion into museums, while intangible heritage—including traditional foods, handicrafts, and occupations—can be sustained through tourism activities (Ekici & Fedakâr, 2013; Özbek & Çevik, 2018; Sariipek & Çevik, 2019). Living museums further enhance this process by enabling interactive transmission of cultural heritage across generations (Altınbaş & Etikan, 2021).

In Türkiye, oral history projects undertaken by municipalities, universities, and non-governmental organizations have contributed to the discovery of local cultural heritage and its transformation into tourism products (Barlas Bozkuş, 2014; Dere & Akıncı, 2021). Preserving authenticity is paramount in this process; as Wang (1999) notes, maintaining authenticity in tourism is essential for offering visitors genuine cultural experiences. Oral history thus plays a critical role in recognizing unique heritage features and facilitating their sustainable integration into tourism offerings.

In conclusion, this study underscores the significance of oral history in preserving cultural heritage and provides a structured framework for both academic research and practical applications at the intersection of cultural heritage and oral history. The study is limited by its focus on accessible research conducted over the last fifteen years, indicating the potential for further investigation in broader contexts.

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Finansman/Funding: Bu makale için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır./*No support was received from any institution or organization for this article.*

Yapay Zekâ Kullanımı/Use of GenAI: Bu makalede yapay zekâdan yararlanılmamıştır./*GenAI was not used in this article.*

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır./*There is no statement of support or gratitude.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Yazarın Notu/Aauthor's Note: Bu çalışma 22.02.2024 tarihinde düzenlenen Fatih Sözlü Tarih Sempozyumu'nda yapılan “Kültürel Mirasın Korunmasında Sözlü Tarihin Rolü” başlıklı sunumdan yola çıkılarak hazırlanmıştır./ *This study was prepared based on the presentation titled “The Role of Oral History in the Preservation of Cultural Heritage” delivered at the Fatih Oral History Symposium held on February 22, 2024.*

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Makale tek yazarlıdır. / *The article has a single author.*